

ויחנו ויטיילו

סוף החורף הוא זמן המדבר. מזג האוויר נהדר והפריחה בשיאה. ואם כבר מדבר, אז למה לא לינה בחניון לילה, תחת כיפת השמים? להיות חלק מהטבע, לראות איך האור וצבעי הסלעים משתנים מרגע לרגע, ולהקשיב לקולות הלילה
כתב: יעקב שקולניק

כדי שנוכל לבלות בטבע בלי להפריע לשגרת החיים של בעלי החיים הפעילים בלילה, הכשירה רשות הטבע והגנים חניוני לילה ברחבי הארץ, כך שירכוז את נוכחות המטיילים בשמורות הטבע באזורים מסוימים, וישאירו מרחבים חופשיים לחיות הבר. ההחלטה על מיקומם של חניונים באזורים המדבריים נעשתה לאחר מחשבה ותכנון מעמיקים, על סמך היכרות עם השטח, ובדרך כלל סמוך לדרכים קיימות – הרחק מריכוזי צמחייה טבעית (למנוע עקירת צמחים למדורות), הרחק ממקורות מים טבעיים המשמשים את חיות הבר בשעות הלילה, ומחוץ לאפיקי הנחלים שבהם קיימת סכנת שיטפונות. בכתבה זו נתאר מסלולי טיול שיוצאים מחניוני לילה שפיתחה הרשות במכתש רמון ובסביבתו. ככלל, אפשר לחלק את החניונים לשלוש רמות: חניון ברמת פיתוח בסיסית, שבו משטח לינה בלבד ושלט המיידע שמותר ללון בשטח, כגון חניון הר עידן; חניון ברמת פיתוח בינונית, למשל חניון בורות לוץ; וחניון בפיתוח מלא, כמו חניון

בארות. במכתש רמון ובסביבתו קיימים גם חניוני יום, המשמשים אתרי חניה לרכב ומהם אפשר לצאת לסיורים בני שעות אחדות במסלולים סמוכים.

מסלול 1: טיול במכתש רמון

אופי המסלול: מעגלי, באורך כ-14 ק"מ, יוצא מחניון בארות ושב אליו. מטיילים בעלי כושר גופני רגיל יוכלו להשלים את המעגל כולו בחמש שעות. מסלול זה הוא חיבור של כמה מסלולים מעגליים קצרים יותר. פרטים על מסלולים אלה נמצאים באתר האינטרנט של רשות הטבע והגנים (www.parks.org.il).

לינה: חניון לילה חאן בארות – חניון לילה ברמת פיתוח גבוהה. תמצאו כאן, בין היתר, אוהלים גדולים עם מזרונים, מים, שירותים ומקלחות חמות, תאורה, פינות פיקניק מוצלות, ביתני אירוח, ומזנון שבו אפשר לרכוש מפות. אנשי רשות הטבע והגנים ישמחו לסייע לכם בעצה ובתכנון הטיול. הלינה בתשלום.

המסלול:

היציאה מחניון בארות: מחניון בארות יוצא שביל חדש, מסומן בסימון שבילים כחול. השביל חוצה את נחל רמון, הערוץ הראשי במכתש, ש"אחראי" במידה רבה להיווצרותו. נחל רמון יוצר כאן כמה נפתולים והשביל מצטרף בהמשך ומלווה אותם (זהירות: בקטע מסוים השביל נעשה צר ועובר מעל לגדה גבוהה של הנחל). שימו לב לצמחי חבצלת הנגב, המעדיפים לצמוח על חול שהתפורר מאבני המכתש. כדי ליהנות מהפריחה הלבנה יש לבקר כאן בחודשים ספטמבר-אוקטובר. השביל נוטש את הנחל, חוצה רמה מישורית ויורד שוב לנחל, אל שני עצי תמר המציינים את עין סהרונים (סמוך למעיין נמצא חניון יום עין סהרונים). בגבעה הקטנה שמעל למעיין נראים שרידי חאן סהרונים,

עדות לימים שבהם עברה דרך הבשמים הקדומה במכתש רמון (מאות ראשונה-שלישית לספירה). החאן בנוי מ-24 חדרים המקיפים חצר פנימית. בחדרי החאן התגלו שרידים של בתי מלאכה, תנור אפייה ובית מרחץ.

פרסת נקרות: לאחר הביקור בחאן סהרונים נשוב לעין סהרונים, מעיין שכבה קטן שניזון ממי תהום המצטברים בערוץ נחל רמון. בדצמבר 2015 יצר המעיין פלג באורך כמה מאות מטרים במורד נחל רמון. בקיץ המעיין יבש, אבל בזכות מי התהום הגבוהים צומח כאן, בין עצי האשל הגבוהים, אחו יפה של סמר ערבי וחילף החולות. הפראים ששחררה רשות הטבע והגנים במכתש נהנים מהמים ומהצמחייה. המשך המסלול מתנהל במורד נחל רמון, בעקבות סימון השבילים הכחול, היישר

אל הקיר הדרומי של המכתש. אלא שכאן הצליח נחל רמון ליצור בקיר פרצה צרה ("שער רמון") ולחבור אל נחל נקרות, שזורם מחוץ למכתש. בזכות "זריקת העידוד" הזו מתחזק נחל נקרות, ויוצר נפתול קניוני חריף שאורכו כשני קילומטרים, הידוע בשם "פרסת נקרות". שבילנו עובר בתוך הפרסה (שביל ישראל מצטרף לשביל המסומן כחול). **נחל ארדון וגבעת חרוט:** במוצא הקניון נוצר עמק גדול ואדמוני ("מפער נקרות"). השביל שלנו פוגש דרך מסומנת אדום, שעולה שמאלה וחוזרת לחאן סהרונים. זהו מעלה דקלים, העובר כאן בתוואי שבו עברה דרך הבשמים הקדומה. אנחנו, לעומת זאת, נמשיך בדרך המסומנת שחור אל נחל ארדון, שקרקעיתו עשויה חול אדום. סדרה מרשימה של שישה דייקים חוצה את מצוק השכבות האופקיות והססגוניות הבונות את

מכתש רמון צילם דורון ניסים

הגדה המזרחית של הנחל. אחרי שנחלוף על פני סדרת הדייקים נפגוש בשביל העולה ימינה לנחל אדום (סימון אדום). השביל עולה במתינות ומגיע לאגף הצפוני של גבעת חרוט, למקום שבו הוא פוגש שביל מסומן כחול (אפשר לדלג על גבעת חרוט ולהמשיך במעלה נחל ארדון – ולקצר כך את המסלול בכ-1.5 ק"מ). השביל תלול מאוד, אך קצר, והוא עולה לראש הגבעה ומתגבר על הפרש גובה של כמעט 100 מטר. הנוף המרהיב הוא שכר ראוי למאמץ. מראש הגבעה יש תצפית נאה על בקעת ארדון, הר ארדון, שער רמון, קניון נחל נקרות ושן רמון. עשרות הדייקים הארוכים (סלעי מחדר), המצטלבים זה בזה בין גבעת חרוט והר ארדון, מעניקים למרחב מראה מיוחד.

חניון הלילה חאן בארות צילום יעקב שקולניק

אלה אטלנטית בנחל אלות צילום יעקב שקולניק

מפסגת גבעת חרוט נרד למרגלות הגבעה בדיוק באותה הדרך שבה עלינו, ונמשיך בשביל המסומן כחול לעץ שיטה בולט הצומח בנחל ארדון. רק מטיילים מעטים מוותרים על מנוחה בצל העץ, לכן הציבו כאן אנשי רשות הטבע והגנים סלעים לשיבה. מעץ השיטה נעלה בדרך המסומנת שחור כחצי קילומטר לחניון יום רמת סהרונים.

בחזרה לחניון בארות: מחניון היום נצעד מערבה בדרך עפר המסומנת שחור, וחוצה את רמת סהרונים – הרמה המפרידה בין נחל ארדון לנחל רמון. זוהי רמה שטוחה, בנויה סלע גיר חום, שנוצר בתקופת היוֹרָה (לפני כ־200 מיליון שנה). בראשי הגבעות הנמוכות שמשמאל ומימין לדרך ניצבים שני טורים של גלי אבנים (טומולי). גלי האבן האלה, כ־20 במספר, מכסים תאי קבורה קדומים. בחפירות ארכיאולוגיות התברר שמתחת לכל גל אבן נמצא תא קבורה מכוסה לוחות אבן. באחדים מהתאים אף נמצאו שרידי עצמות ושברי חרסים. החופרים סבורים שהקברים נכרו בתקופת הברונזה התיכונה (2200–2000 לפנה״ס). אנחנו, כמטיילים ממושמעים, לא נסטה מהשביל ולא נתקרב אל גלי האבנים. הדרך שלנו פוגשת בדרך מסומנת אדום. בצומת מוצב שילוט הכוונה על עמוד אבן, מעין ״אבן מיל״ מודרנית, המזכירה לנו שאנו עדיין בתוואי דרך הבשמים הקדומה. מכאן נמשיך קדימה בשביל המסומן ירוק,

המסלול:

בור חמת נמצא ליד רחבת החניה. זהו בור מים קדום ששימש לאגירת מי גשמים. נראה כי הבור הזה, כמו בורות דומים שהתגלו בהר הנגב, שימש את תושבי האזור בתקופת מלכי ישראל (מאות עשירית-שמינית לפנה״ס). התעלות שאספו את מי הגשם לבור חודשו, וגם בימינו הוא מתמלא מים לעתים. סמוך לבור צומח עץ אלה אטלנטית נאה. הבור נמצא ליד צומת של שני שבילים – אחד מסומן בכחול ושני בירוק. נפנה לשביל המסומן ירוק ונעלה במדרון מתון, שסופו במצוק מכתש רמון. לא נגיע כל כך רחוק. לאחר כשני קילומטרים נפגוש בשביל כחול, שבא ממצפה רמון ויורד לערוץ החביב שמימינו, שהוא אחד מיובלי נחל ניצנה. נמשיך במורד הערוץ בעקבות השביל הכחול. בדרך נגלה שלושה עצי אלה אטלנטית, הצומחים בזה אחר זה. לאחר כ־1.5 ק״מ מטפס השביל הכחול לגדתו הימנית של הנחל, ואנחנו איתו. הנחל כאן רחב מאוד, וכדאי לשים לב לשיחים הגדולים של קרקש צהוב שצומחים בו. בחורף הם מצמיחים שפע פרחים צהובים, מעוטרים בפסים אדומים.

מסלול 3: בורות לוץ

אופי המסלול: מעגלי, המבטיח סדרה מרשימה של בורות מים קדומים ופריחה מרשימה, ששיאה בחודשים פברואר-אפריל. אורך המסלול כשלושה קילומטרים. משך הסיור כשעה וחצי.

בור חמת צילום יעקב שקולניק

הציבור קבע את עתיד שטח המחצבות במכתש רמון

סיפור הקמתו של גן לאומי צבעי הרמון / בן דרורי, פקח תשתיות מחוז דרום

גן לאומי צבעי הרמון הולך ומוקם בשנים האחרונות כגן גיאולוגי בלב מכתש רמון, ובמקביל משקיעה המדינה מאמצים רבים כדי להכריז עליו כאתר מורשת עולמית של אונסק"ו. הגן מנצל את מחשופי הסלע שיצרו כאן מכרות חרסית דמוית צור, שפעלו באזור עד ראשית שנות האלפיים. ההחלטה להפוך את המקום לגן לאומי, תוך מתן דגש תיירותי, התקבלה בתהליך יוצא דופן שהובילו קהילות ממצפה רמון והאזור יחד עם גופים ציבוריים בעלי עניין. תכנית האב של הגן הלאומי החדש התבססה במידה רבה על החלטות התושבים, שהתקבלו בשני שימועים ציבוריים. שיתוף הפעולה המורכב ויוצא הדופן הזה עם הציבור במכתש רמון זיכה ב־2009 את רשות הטבע והגנים, מכון ויצמן למדע והקרן לשיקום מחצבות ב"אות מגשים ישראל", מטעם הנשיא דאז, מר שמעון פרס.

ליד קיר הנצחה קטן, בנוי אבן, לזכרו של יצחק מור. לאחר כ־700 מטר פוגשים שביל מסומן אדום, המוביל לקיר האמוניטיס (למעוניינים, אפשר להתחיל מפה ולחסוך כקילומטר הליכה). נפנה שמאלה, נחלוף חיש קל על פני המפגש עם השביל המסומן ירוק, העולה ימינה, ונמשיך כ־150 מטר לעבר קיר האמוניטיס המציג ריכוז עשיר ביותר של המאובנים הקדומים - רכיכות ימיות בעלות קונכיות. הגדולים שבמאובנים מגיעים לקוטר של עשרות סנטימטרים. נשוב לשביל המסומן ירוק (חופף לשביל ישראל) ונעלה לראש קיר המכתש. התצפית על מרחבי המכתש מרהיבה. מכאן נרד צפונה בגיא זוחלים - מסלול חווייתי, שיעביר אותנו דרך סדרה של מפלונים קטנים בין סלעי יסוד כהים, הקדומים ביותר במכתש. השביל מסתיים בכביש 40. כדי לשוב לנקודת המוצא, נחצה בזהירות את הכביש מזרחה ונצמד דרומה כקילומטר בדרך עפר. לאחר כקילומטר נגלה את השלט המכוון לקיר האמוניטיס. נחצה שוב בזהירות את הכביש ונצמד מערבה בשביל המסומן אדום. לאחר כ־100 מטר נפגוש בשביל המסומן שחור ונשוב בו לחניון נקרות מערב.

משטח פריחה של טוריים מדבריים צילום יעקב שקולניק

אמוניט. מאובן קדום צילום גל וין

חניון הלילה בבורות לוח צילום יעקב שקולניק

יחסית במים. נראה כי עצים אלה היו נפוצים הרבה יותר בעבר הרחוק, כאשר האקלים בנגב היה גשום יותר, והם שרדו במקומות שבהם יש די מים לקיומם. אחד מסימני הזיהוי של האלה האטלנטית הם עפצים דמויי אלמוגים.

מסלול 4: קיר האמוניטיס וגיא זוחלים

אופי המסלול: מעגלי. יוצא מחניון נקרות מערב ושב אליו. אורכו כשישה קילומטרים. משך הסיור כשלוש שעות.
לינה: חניון נקרות מערב, נחל נקרות, בצד דרך עפר מסומנת כחול המסתעפת מכביש 40 מערבה, בין סימני ק"מ 82-83. רחבת החניה נמצאת כ־100 מטר ממערב לכביש. משטחי הלונה מצוידים בסהרונים כנגד הרוח ובמקומות מוגדרים להברעת מדורות.

המסלול:

שביל מסומן שחור יוצא צפונה מרחבת החניה. לאחר כ־800 מטר עובר השביל

לינה: חניון לילה בורות לוח, חניון בדרגת פיתוח חלקית ובו סככות לינה, שירותים ומי שתייה, מקום להדלקת מדורות. דרך עפר אבנית, אך עבירה לרכב פרטי, מובילה לאתר מכביש מצפה רמון - הר חריף (כביש 171), בין סימני ק"מ 5-6.

המסלול:

המסלול (מסומן אדום) עובר בין בורות מים פתוחים ומאגורות - בורות החפורים בצד ערוץ שבהם הותירו החוצבים גג מסלע טבעי. באתר התגלו 17 בורות, ובחורף גשום חלקם מתמלאים מים. גם בורות אלה נחפרו כנראה על ידי האוכלוסייה שהתיישבה באזור בתקופת מלכי יהודה. בחורף ובאביב יש כאן שפע בלתי רגיל של פרחים - צבעוני ססגוני, עירוני צהוב, צבעוני המדבר, שמשון שלחופיות, כחלית ההרים, כלנית ומינים נוספים. בולטים מאד בנוף עצי האלה האטלנטית. עצים מיוחדים אלה, שחלקם מגיעים לממדים מרשימים, הם "הדינוזאורים" של הר הנגב. בדרך כלל נמצא אותם בערוצים ובכיסוי סלע עשירים